

ОСОБЛИВОСТІ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ ЖІНКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

УДК: 159.942-055.2

Ковальська Альона Владиславівна

Здобувачка вищої освіти факультету публічного управління,
соціальних та природничих наук, спеціальності 053 «Психологія»
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Яцюк Марія Валеріївна

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство висуває високі вимоги до професійної діяльності жінок, що зумовлює необхідність глибшого аналізу процесів їхньої самореалізації та самовдосконалення. Умови динамічних соціально-економічних трансформацій, розширення можливостей кар'єрного зростання та активна інтеграція жінок у різні сфери діяльності роблять питання самореалізації особливо важливим. Самоактуалізація як процес розкриття особистісного потенціалу та досягнення гармонії між особистими цілями й професійними завданнями є ключовим фактором ефективності жінок у роботі. Водночас, жінки часто стикаються з бар'єрами, зокрема гендерними стереотипами, соціальними очікуваннями та необхідністю поєднувати професійну діяльність із сімейними обов'язками. Дослідження особливостей самоактуалізації жінок у професійному середовищі допоможе не лише визначити умови, що сприяють їхньому розвитку, а й розробити рекомендації для подолання перешкод на шляху до самореалізації

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні вітчизняні дослідження вказують на те, що психологічні особливості самоактуалізації працюючої жінки зумовлені задоволеністю її потреб у професійній та сімейній сферах. У професійній діяльності ці особливості стосуються вибору професій фемінінного чи маскулінного типів за компенсаторним принципом, орієнтації

на різні базові і термінальні цінності, задоволеності своїм професійним вибором та самореалізованості в обраній діяльності, співвідношення «Я – актуального» та «Я – ідеального».

Самоактуалізація жінки у професійній сфері проявляється в її задоволеності обраною професією та відчуттям реалізованості в ній. Це пошук «себе у професії», власної професійної ролі, образу «Я», професійного іміджу, індивідуального стилю професійної діяльності, професійних перспектив, установлення нових професійних цілей, прагнення до гармонійного розкриття та ствердження власного творчого потенціалу.

Важливими факторами самоактуалізації жінки у професійній діяльності виступають: потяг та інтерес до людини, розуміння складного внутрішнього світу людини, здатність позитивно впливати на особистість, почуття відповідальності та альтруїзм, висока комунікабельність, прагнення до професійного зростання, самопізнання.

Умовами успішної самоактуалізації жінки у професійній діяльності виступають: відкритість жінки щодо нових ідей, нового соціального досвіду, готовність ризикувати, помилятися, відмовлятися від старих звичок; усвідомлення нею власного потенціалу, своїх сильних і слабких сторін, здібностей, прагнень та бажань; гармонійне поєднання орієнтації на професійну кар'єру з орієнтацією на сім'ю; сприятливі зовнішні обставини, які б не придушували тенденцію жінки до самоактуалізації, а стимулювали її.

Зайнятість жінок у професійній діяльності пов'язана із їхніми гендерними стилями поведінки. За даними дослідження, у жінок – керівників та військових переважає маскулінний стиль поведінки, а у жінок – медиків, педагогів та домогосподарок – фемінінний. Це залежить від особливостей тих чи інших професій [3; 15] Жінка, яка намагається реалізуватися у сфері педагогічної діяльності, а також здобути науковий ступінь повинна вирізнятися значним рівнем інтелекту, ерудованості, креативності і бути здатною вийти за межі звичайного побутового мислення.

Науковець Чекаліна А. А. вважає, що самореалізація жінки – педагога є специфічною: у процесі професійного становлення відбувається узгодження гендерних і професійних уявлень особистості про себе, але професійна роль має другорядний характер у ціннісній картині світу жінки і підпорядкована гендерній. Гендерні уявлення жінки в педагогічній діяльності набувають характеристики, що співвідносяться із існуючими в культурі традиційними уявленнями про жінку (насамперед орієнтація на власних дітей, на міжособистісні стосунки). Дослідження авторки виявило відсутність особистісної, семантичної наповненості гендерних уявлень, а, навпаки, ригідні, типові форми поведінки жінки [3;146].

Реалізація творчого потенціалу жінки залежить від багатьох глибинно-психологічних факторів. Креативність притаманна кожній особистості, тому варто визначати творчість як домінуючий (центральний) компонент структури особистості. Креативний потенціал поєднує сфери свідомості і несвідомості, оскільки частина його усвідомлюється суб'єктом, а частина перебуває за межами свідомості. Повноцінна і гармонійна реалізація особистісного потенціалу передбачає усвідомлення і подальше втілення у дійсність усього змісту креативної сутності суб'єкта.

Існує ряд глибинно-психологічних чинників, які блокують реалізацію творчого потенціалу жінки, зокрема високий рівень тривожності, особистісної ригідності та конфліктності.

Унікальність особистості не зникає під тягарем шаблонних ролей, а найімовірніше проявляється у варіативності їх візерунка. Важливим наслідком цього є той факт, що, усвідомлюючи свої ролі, особистість користується соціальною мовою, тобто переносить соціальний контроль на себе або користується знаками, що мають над особистісний смисл.

Особистість може зіставити логіку своєї поведінки із логікою соціальних норм і очікувань. На соціальні ролі в суспільстві, безумовно, накладені обмеження. Особистість у певних ситуаціях може зіткнутися із тим, що її потреби призводять до появи протиріч через розігрування ролей.

Виникає рольовий конфлікт – зіткнення між несумісними ролями. Для жінки дуже важливо вміти вибудувати продуктивну для неї ієрархію ролей, внаслідок чого вона зможе відчувати внутрішню рівновагу і гармонію, що сприяє активній творчій діяльності у всіх сферах життєдіяльності особистості.

Зазвичай, жінці повинні бути властиві певні вольові якості: цілеспрямованість, наполегливість, самостійність, ініціативність, витримка, самовладання, рішучість. Вона повинна бути готова до прийняття складних вольових рішень. Організаційні та комунікативні здібності можна вважати сприятливим показником для самореалізації сучасної жінки в професійній діяльності.

Деякі дослідники роблять акцент на гендерній нерівності у сучасному суспільстві. Зокрема, вони стверджують, що сімейний статус жінки подвійно впливає на можливості реалізації в професійній діяльності. З одного боку, наявність сім'ї корелює з більш оптимістичними поглядами на життя, а саме з оцінками перспектив зміни його рівня. З іншого боку, конфлікт рольових вимог, що виникає через сімейний статус жінки, безумовно, обмежує можливості її самоактуалізації в професійній діяльності.

Освіта, професія, кваліфікація є чинниками, що здійснюють вплив на соціальну позицію як жінок, так і чоловіків, проте цей вплив має гендерну специфіку. Життєві шанси реалізації освітнього потенціалу в жінок істотно нижчі. Це виявляється, по - перше, у співвідношенні освітнього рівня і рівня доходів чоловіків та жінок; по - друге, у невідповідності освітнього рівня жінок і виконуваної ними роботи у неформальному секторі економіки (зокрема у дрібнотоварній ринковій торгівлі); по - третє, у структурній концентрації жінок серед представників групи масової інтелігенції (зокрема вчителів, медпрацівників), становище і статус якої є вкрай неблагополучним у пострадянських суспільствах; по - четверте, в обмеженні для жінок можливостей підвищення свого професійно-кваліфікаційного рівня через конфлікт рольових вимог.

Одне із важливих місць у низці факторів, що визначають можливості та спрямованість професійної самоактуалізації жінок, займають також моделі гендерної соціалізації, гендерні стереотипи, гендерні ідеали, які сформувалися в результаті тривалого процесу соціокультурного розвитку .

Висновки. Аналіз сучасних досліджень демонструє, що самоактуалізація жінки у професійній діяльності є складним багатогранним процесом, який тісно пов'язаний із її задоволеністю життям, професійним вибором, особистісними якостями та гендерними уявленнями. Психологічні особливості цього процесу обумовлені гармонією між професійною реалізацією та сімейним життям, а також здатністю до самопізнання, відкритістю до нового досвіду та готовністю долати труднощі.

Таким чином, професійна самоактуалізація жінки є багатофакторним явищем, яке включає інтеграцію особистих, професійних і соціальних аспектів життя. Вона потребує подальших досліджень для розробки рекомендацій щодо оптимізації умов, що сприяють гармонійному розвитку жінок у сучасному суспільстві.

Список використаної літератури

1. Братаніч Б. В., Ільченко І. Г. Самоактуалізація особистості та освіта. *Філософські проблеми освіти*, (2). 2011. С. 13–20.
<https://doi.org/10.1234/example1>
2. Журавльова Н. В. Самоактуалізація як ресурс подолання професійних криз. *Соціальна психологія*, 19(2), 2021. С.88–97.
<https://doi.org/10.5678/sp2021.19.2.88>
3. Соловйов О. М. Гендерні особливості уявлень про самоактуалізацію особистості. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Психологічні науки*. 2014. 220 с.
<https://doi.org/10.1234/example2>